

Organizacja wychowania przedszkolnego we współczesnych systemach oświaty

Zadania pedagogiki przedszkolnej

Pedagogika przedszkolna zajmuje się problematyką zbiorowego wychowania dzieci w placówkach przedszkolnych. Określenie jej przedmiotu wynika ze specyfiki tego procesu, zależnej od właściwości psychofizycznych dzieci w wieku przedszkolnym. Przedszkole może wywierać wielostronny wpływ na rozwój dzieci organizując całość ich trybu życia w czasie pobytu w placówce. Efekty tej pracy zależne jednak będą od uwzględnienia właściwości rozwojowych dziecka jako aktywnie działającego podmiotu wychowania. To zobowiązuje przedszkole do właściwego stymulowania i kształtowania rozwoju dzieci, a także do działań wyrównawczych w razie stwierdzenia odchyleń wymagających specjalnych zabiegów pedagogicznych.

Wszystkie te czynności składają się na całość procesu wychowania w przedszkolu. Stąd pedagogikę przedszkolną określa się jako dziedzinę pedagogiki zajmującą się procesem kierowania rozwojem dzieci w placówkach przedszkolnych. W procesie tym wychowawca wspomaga wysiłki dziecka, wychodzi naprzeciw jego inicjatywie, okazuje pomoc w razie potrzeby, włącza w jego działalność, udziela wyjaśnień, uczy. W toku tych działań urozmaica się treść zabaw, wprowadza nowe ich rodzaje, kształtuje postawy społeczno – moralne, wzbogaca się treść i środki wyrazu dziecięcych prac plastycznych. Kierowanie samorzutną działalnością dzieci jest jednym z torów procesu wychowania w przedszkolu, polegającym na interakcji aktywności dziecięcej i oddziaływań pedagogicznych.

Tak rozumiany proces kierowania rozwojem dziecka jest przedmiotem badań pedagogiki przedszkolnej. Problematyka badawcza pedagogiki przedszkolnej obejmuje swoim zakresem bądź poszczególne składniki działalności przedszkola, bądź jej całość jako system wychowania dzieci, a także poznawanie wychowanków oraz współpracę z rodziną i środowiskiem społecznym. Przedmiotem badań pedagogiki przedszkolnej są również skutki działalności różnego typu placówek przedszkolnych funkcjonujących w różnych środowiskach społecznych^[1].

Proces kierowania rozwojem dzieci w przedszkolu zmierza do tego, aby wpoić im wartości zawarte w celach wychowania przedszkolnego. Podstawa programowa wychowania przedszkolnego stwierdza, że celem wychowania przedszkolnego jest wspomaganie i ukierunkowywanie rozwoju dziecka zgodnie z jego wrodzonym potencjałem i możliwościami rozwojowymi w relacjach ze środowiskiem społeczno – kulturowym i przyrodniczym. Główny cel wychowania przedszkolnego wskazuje zatem na konieczność rozumienia przez nauczyciela prawidłowości rozwojowych i potrzeb dziecka, poznawanie go i stawianie diagnozy w celu określenia kierunku pracy z nim pod kątem postępu w rozwoju, respektowanie jego indywidualności, oryginalności i niepowtarzalności oraz umożliwianie mu kontaktów ze środowiskiem, w czasie których dokonuje się poznanie przez działanie. Temu ogólnemu celowi wychowania przedszkolnego podporządkowane są cele szczegółowe określone w poszczególnych programach zgodnie z ich założeniami programowymi^[2].

Funkcje wychowania przedszkolnego

Z podstawy programowej wynika, że wychowanie przedszkolne spełnia wobec dziecka przede wszystkim funkcję wspomagającą jego rozwój. Funkcję tę ujmuje się jako tworzenie przez nauczyciela sytuacji sprzyjających wyzwaniu i doskonaleniu różnych form aktywności dzieci, ruchowej, umysłowej,

technicznej i estetycznej. Nauczyciel stwarza warunki dla inicjatywy i czynienia samodzielnych doświadczeń, wyposaża dzieci w określony zasób wiadomości i umiejętności, kształci nawyki, uczy sposobów zachowania się i postępowania. Ma to prowadzić w konsekwencji ów harmonijnego rozwoju dzieci. Funkcja wspomagająca rozwój przejawia się także w zapobieganiu nieprawidłowościom w rozwoju dzieci jest to szeroko pojęta profilaktyka, chronienie wychowanków przed zagrożeniem fizycznym i psychicznym, czuwanie nad prawidłowym rozwojem, bezpieczeństwem i zdrowiem. Ponadto wspomaganie rozwoju to wyrównywanie różnych opóźnień w rozwoju dziecka, likwidowanie lub zmniejszanie niektórych wad rozwoju psychofizycznego. Dotyczy to tych dzieci, których rozwój poszczególnych sfer jest opóźniony lub przebiega nieharmonijnie^[3].

Drugą funkcją wychowania przedszkolnego jest zapewnienie opieki, wychowania i uczenia się w atmosferze akceptacji i bezpieczeństwa.

Przedszkole obejmuje swoim zakresem szeroko pojętą opiekę nad zdrowiem, bezpieczeństwem i przygotowaniem do szkoły oraz pomoc rodzicom pracującym w zapewnieniu ich dzieciom opieki wychowawczej. Działalność tę należy rozumieć jako czynności wyrażające się w stosunku nauczyciela do dzieci i obejmujące różne sytuacje związane z ich trybem życia, zabawami i zajęciami. Działalność opiekuńcza wytwarza u dzieci poczucie bezpieczeństwa warunkujące wyniki wychowania i kształcenia. Działalność wychowawcza ma na uwadze wszechstronny rozwój dzieci i przygotowanie do szkoły.

Natomiast działalność dydaktyczna przejawia się w procesie kierowania uczeniem się dzieci w różnych sytuacjach i okolicznościach, z uwzględnieniem ukierunkowanej pracy nad przygotowaniem dzieci do podjęcia nauki w szkole. W praktyce działalność opiekuńcza, wychowawcza i dydaktyczna są ze sobą integralnie powiązane. Wyraża się to w różnych formach pracy z dziećmi, takich jak zabawa, zajęcia, kontakty okolicznościowe,

czynności samoobsługowe, prace użyteczne. Każda z tych form stwarza sytuacje, w których opieka nad dzieckiem łączy się z wychowaniem i nauczaniem. Bowiem postawa opiekuńcza nauczycielki a także gotowość niesienia pomocy wytwarza w dziecku poczucie bezpieczeństwa, wpływa na jego dobre samopoczucie i stwarza atmosferę, w której może rozwijać się jego aktywność, chęć działania i podejmowania wysiłków. Trzecia podstawowa funkcja wychowania przedszkolnego to doradztwo i wspieranie działań wychowawczych rodziny wobec dziecka. Działalność ta przejawia się w pomaganiu rodzicom w rozpoznawaniu możliwości rozwojowych dziecka i podjęciu wczesnej interwencji specjalistycznej, w informowaniu ich na bieżąco o postępach dziecka oraz uzgadnianiu wspólnie z nimi kierunku i zakresów realizowanych w przedszkolu zadań^[4].

A zatem, współpracując z rodziną dziecka, przedszkole z jednej strony kieruje swoje działania na dziecko, jego wychowanie, prawidłowy i wszechstronny rozwój, sprawuje opiekę nad zdrowiem i bezpieczeństwem, przygotowuje do szkoły, z drugiej wychodzi naprzeciw ogólnym potrzebom życia społecznego i gospodarczego oraz związanej z tym sytuacji rodziny. Przedstawione funkcje wychowania przedszkolnego ściśle wiążą się z zadaniami, poprzez które mogą być realizowane. Przede wszystkim pedagogika przedszkolna realizuje zadanie polegające na dostarczeniu praktyce wiedzy służącej jej doskonaleniu oraz wyjaśnianiu skuteczności podejmowanych działań pedagogicznych. W szczególności do zadań pedagogiki przedszkolnej należy gromadzenie wiedzy o wychowaniu w instytucjach przedszkolnych przez rzetelne opisywanie dostrzeganych zjawisk, uogólnianie stwierdzonych faktów i wykrywanie związków między nimi a także wyciąganie wniosków, jak należy organizować działalność pedagogiczną w środowisku przedszkolnym.

Inne zadania pedagogiki przedszkolnej wynikają z realizacji programu wychowawczo – dydaktycznego. Dotyczą one wychowania zdrowotnego, moralno – społecznego, umysłowego, technicznego i estetycznego. Do zadań w zakresie wychowania zdrowotnego

należy kształtowanie czynnych postaw wobec zdrowia i bezpieczeństwa własnego i innych, wyrabianie nawyków higieniczno – kulturalnych, kształtowanie prawidłowej postawy oraz rozwijanie ogólnej sprawności ruchowej. Zadania wychowania moralno – społecznego obejmują rozwijanie wrażliwości emocjonalnej, świadomości moralnej i uczuć patriotycznych, kształtowanie właściwej postawy dziecka jako członka rodziny, zbiorowości przedszkolnej i społeczności lokalnej. Do zadań w zakresie wychowania umysłowego należy rozwijanie aktywności poznawczej dziecka, motywowanie do nauki, przyswajanie elementarnych umiejętności czytania, wyrabianie gotowości do nauki pisania, kształtowanie pojęć matematycznych i zainteresowań przyrodniczych^[5].

Z kolei do zadań wychowania technicznego należy rozwijanie zainteresowań i sprawności konstrukcyjnych dzieci oraz umiejętności posługiwania się prostymi urządzeniami technicznymi, zapoznanie z rolą techniki w życiu człowieka oraz wdrażanie do poszanowania pracy własnej i innych. Natomiast zadaniem wychowania estetycznego jest rozwijanie wyobraźni, wrażliwości estetycznej i twórczości dzieci w kontaktach ze sztuką, techniką i przyrodą. Realizacja tych zadań umożliwia wszechstronne kształtowanie osobowości dziecka, postaw, przekonań i zainteresowań, wyrabianie umiejętności i sprawności oraz stopniowe poszerzanie wiedzy dziecka poprzez wychowywanie go w najbliższym kręgu środowiskowym, w rodzinie i grupie rówieśniczej, a następnie stopniowe rozszerzanie kontaktów z otoczeniem o elementy społeczne i ideowe, dostępne doświadczeniu i poziomowi pojmowania małego dziecka^[6].

Pojęcie wychowania

Pedagogika przedszkolna operuje przede wszystkim pojęciem wychowania. Według W. Okonia wychowanie to świadomie organizowana działalność, której celem jest wywoływanie zamierzonych zmian w osobowości wychowanka. Zmiany te obejmują

zarówno stronę poznawczo – instrumentalną, związaną z poznawaniem rzeczywistości i umiejętnością oddziaływania na nią, jak i stronę emocjonalno – motywacyjną, która polega na kształtowaniu stosunku człowieka do świata i ludzi, jego przekonań i postaw, układu wartości i celu życia. System czynności wychowawców (nauczycieli, rodziców i innych osób) i wychowanków umożliwiającym wychowankowi zmienianie się w pożądanym kierunku to proces wychowania. W pedagogice przedszkolnej uwzględnia on intencjonalne oddziaływanie przedszkola na rozwój dziecka oraz wpływy naturalne rodziny, znajomych, rówieśników, telewizji, książek itp. kształtujące i przygotowujące dziecko do życia w społeczeństwie^[7].

Nie zamierzone wpływy działają na dziecko także w środowisku przedszkolnym. Proces wychowania w przedszkolu polega więc na rozeznaniu tych wpływów, które mogą być zarówno pozytywne i wzmacniać efekty pracy przedszkola, jak i negatywne, które efekty te będą osłabiać. Specyfika procesu wychowania w przedszkolu powoduje, że termin ten obejmuje także proces kształcenia. W przedszkolu występuje duży stopień integracji procesu wychowania i kształcenia. Treści kształcenia nie stanowią osobnego działu, lecz włączone są w treści wychowania. Wszystkie sytuacje związane z pobytem dziecka w przedszkolu, z samoobsługą, zabawą, pracą i zajęciami dziecka oddziałują na całą jego osobowość, mają charakter wychowawczy. Mieści się w nich także wiele treści kształcących, które są powiązane z całym systemem pracy wychowawczej z dziećmi.

Uczenie się towarzyszy każdej sytuacji związanej z pobytem dziecka w przedszkolu. Można także wydzielić w tym procesie uczenie się, które stanowi nabywanie przez dzieci wiedzy o świecie, nowych pojęć i umiejętności. Uczenie się w przedszkolu jest przede wszystkim powiązane z działaniem. W okresie tym przeważa zdobywanie doświadczeń i uczenie się w sposób okolicznościowy, mimowolny i niezamierzony zarówno przez dziecko, jak i przez dorosłych. W procesie wychowania w przedszkolu dzieci uczą się także pod kierunkiem nauczyciela.

Nauka ta obejmuje umiejętności praktyczne, przydatne w codziennym życiu, dzięki którym dziecko stopniowo usamodzielnia się, a także treści kształcące zawarte w programie wychowania przedszkolnego. Kształcenie w przedszkolu, włączone w proces wychowania, realizowane jest za pomocą metod i form przyjętych w pedagogice przedszkolnej^[8].

Metody wychowania w przedszkolu

Metody wychowania w przedszkolu wskazują na czynności nauczyciela i dzieci, które należy tak dobierać, aby osiągnąć zamierzone cele. Metody przyjęte w pedagogice przedszkolnej obejmują swoim zakresem zarówno proces wychowania, jak i kształcenia oraz uwzględniają właściwości i etapy rozwoju dziecka. W pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym stosuje się metody oparte na działaniu (metody czynne), metody oparte na obserwacji (metody oglądowe) i metody oparte na słowie (metody słowne). Do metod czynnych, opartych na działalności dziecka, zalicza się metodę samodzielnych doświadczeń, metodę kierowania własną działalnością dziecka, metodę zadań stawianych dziecku oraz metodę ćwiczeń.

Metoda samodzielnych doświadczeń polega na stwarzaniu warunków dla spontanicznej zabawy i innych form dowolnej działalności dziecka, na ułatwianiu mu nawiązywania z własnej inicjatywy kontaktów z otoczeniem społecznym, przyrodą i ze sztuką. Nauczyciel nie bierze wówczas udziału w działaniu dziecka, pozostawiając mu swobodę. Metoda kierowania własną działalnością dziecka obejmuje inspirowanie jego spontanicznej działalności poprzez zachętę, sugestię, podsuniecie pomysłu czy radę.

Metoda zadań stawianych dziecku do rozwiązania polega na inspirowaniu go do odkrywania nowych zjawisk oraz do przyswajania i stosowania w praktyce określonych umiejętności. Metoda ćwiczeń pobudza dzieci do powtarzania różnych czynności w celu rozwijania sprawności ruchowej, utrwalania umiejętności

praktycznych i wiadomości a także kształtowania postaw. Do metod oglądowych, opartych na bezpośrednim spostrzeganiu i przeżywaniu w kontakcie z otoczeniem materialnym, kulturalnym i społecznym, zaliczamy obserwację i pokaz, przykład osobisty nauczyciela oraz udostępnianie sztuki.

Metoda obserwacji i pokazu obejmuje przedmioty, zjawiska i czynności, na których nauczyciel chce skupić uwagę dzieci. Metoda przykładu osobistego nauczyciela dostarcza dzieciom wzorów postępowania. Zasięg bezpośredniego oddziaływania nauczyciela poszerzają utwory literackie, widowiska teatralne, treść ilustracji itp. Metoda udostępniania dzieł sztuki polega na oglądzie dzieł sztuki plastycznej i teatralnej oraz na słuchaniu utworów muzycznych włączonych w realizację różnorodnych treści wychowania przedszkolnego.

Z kolei do metod słownych zalicza się rozmowy, opowiadania i zagadki, objaśnienia i instrukcje, sposoby społecznego porozumienia oraz metody żywego słowa. Rozmowy, opowiadania i zagadki rozwijają procesy poznawcze i poszerzają zasób wiadomości dziecka. Zastosowanie ma tu również uczenie dzieci wierszy, tekstów piosenek itp. Objaśnienia i instrukcje wykorzystuje się przy nabywaniu przez dzieci różnych umiejętności i sprawności, przyzwyczajień higienicznych i wykonywaniu różnych zadań. Sposoby społecznego porozumienia wpływają na postępowanie dzieci. Zastosowanie tu ma odwoływanie się do umów, wyrażanie aprobaty lub dezaprobaty, upominanie, tłumaczenie, przekonywanie, sugestie w postaci zakazów i nakazów. Metody żywego słowa pobudzają uczucia, i procesy poznawcze, działają na wyobraźnię i motywację dziecka, a przede wszystkim przekazują wartości literatury pięknej^[9].

Przedstawione metody dotyczą wszystkich dziedzin pracy wychowawczej w przedszkolu, a więc także kształcenia i nabywania gotowości do nauki czytania, pisania i matematyki. Ważne jest, aby odwoływały się one do zabaw i emocji, gdyż głównie motyw zabawowe i emocjonalne skłaniają dziecko w wieku przedszkolnym

do podjęcia wysiłków związanych z nabywaniem wiadomości, umiejętności i nawyków. Sama zabawa nie jest jednak metodą wychowania lecz formą pracy z dziećmi lub rodzajem ich aktywności^[10].

[1] A. Klim – Klimaszewska; Pedagogika przedszkolna; Wyd. Polski Instytut Wydawniczy; Warszawa 2005, s. 65

[2] M. Kwiatkowska; Podstawy pedagogiki przedszkolnej; Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne; Warszawa 1990, s. 134

[3] A. Klim – Klimaszewska; Pedagogika przedszkolna; Wyd. Polski Instytut Wydawniczy; Warszawa 2005, s. 67

[4] S. Guz; Wychowanie przedszkolne. Warunki funkcjonowania oraz efekty kształcenia; Wydawnictwo UMCS; Lublin 1991, s. 133 – 134

[5] A. Klim – Klimaszewska; Pedagogika przedszkolna; Wyd. Polski Instytut Wydawniczy; Warszawa 2005, s. 68

[6] M. Kwiatkowska; Podstawy pedagogiki przedszkolnej; Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne; Warszawa 1990, s. 140

[7] W. Okoń; Słownik pedagogiczny; Wyd. PWN; Warszawa 1993, s. 150

[8] S. Guz; Wychowanie przedszkolne. Warunki funkcjonowania oraz efekty kształcenia; Wydawnictwo UMCS; Lublin 1991, s. 140

[9] A. Klim – Klimaszewska; Pedagogika przedszkolna; Wyd. Polski Instytut Wydawniczy; Warszawa 2005, s. 76

[10] Cz. s. 177 – 178

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.